

دانشگاه الزهرا

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته توسعه اقتصادی و برنامه ریزی

عنوان:

بررسی مزیت نسبی در استان مرکزی با تاکید خاص بر بخش صنعت در سال ۱۳۷۵

استاد راهنما: دکتر سید جواد پور مقیم

استاد مشاور: دکتر پدرام

دانشجو: زینب ملکی حیه

اسفند ۱۳۸۰

چکیده:

امروز با وجود آنکه یکی از محورهای مهم اطلاعاتی به منظور موفقیت کشورها در امر تجارت خارجی، آگاهی از مزیت های نسبی است، در ایران و اکثر مناطق آن مزیت های نسبی در اغلب بخشهای اقتصادی به ویژه بخش صنعت کماکان ناشناخته مانده است. لذا پژوهش فوق با گزینش عنوان "بررسی مزیت نسبی در استان مرکزی با تاکید بر بخش صنعت در سال ۱۳۷۵"، در صدد شناسایی مزیت های نسبی بخش صنعت در استان مرکزی برآمده و گامی در این راستا برداشته است. مجموعه مطالعات و یافته های پژوهشگر در پنج فصل تنظیم گردیده است. فصل اول مقدمات، فصل دوم ادبیات موضوع است که در آن دو شاخص بکار گرفته شده در تحقیق تشریح شده اند، یکی شاخص تکامل یافته بالا سا (RCA) و دیگری شاخص ضریب مکانی (LG) است. که با استفاده از این شاخص ها مزیت های نسبی صنایع نه گانه صادراتی استان مرکزی و هر یک از شهرستانهای هشت گانه آن هم از

جنبه مزیت در صادرات و هم از جنبه مزیت در تولید در سال ۷۵ مورد ارزیابی و سنجش قرار گرفته اند. در فصل سوم پیشینه تحقیق آورده شده است و در فصل چهارم به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته شده و در فصل پنجم نتیجه گیری و پیشنهادات ارائه شده اند. که نتایج حاکی از آن است که استان مرکزی، علی‌رغم آنکه یکی از قطب‌های صنعتی کشور است، از نظر صادرات از عدم مزیت نسبی برخوردار می‌باشد. همچنین دو قطب عمده صنعتی در استان مرکزی شهرستانهای ساوه و اراک می‌باشند و عملکرد بخش صنعت در سایر شهرستانهای استان مرکزی ضعیف می‌باشد.

فهرست مطالب

فصل اول - مقدمه

مقدمه

بیان مساله

فرضیات تحقیق

روش تحقیق

اهداف مطالعاتی

حدود مطالعاتی

اهمیت مطالعاتی

فصل دوم - ادبیات موضوع

۱- تاریخچه مزیت نسبی در تجارت بین الملل

۱-۱- نظریه مرکانتیلیست ها در مورد تجارت بین الملل

۱-۲- نظریه ادام اسمیت و مزیت مطلق

۱-۳- نظریه دیوید ریکاردو و تئوری مزیت نسبی

۱-۴- تئوری هزینه فرصت هابرلر

۱-۵- نظریه هکچر - اوهلین

- ۱-۶- معمای لئونتیف
- ۱-۷- تئوری مزیت نسبی مدل چند کالایی - چند کشوری
- ۲- مفهوم مزیت نسبی در عمل
- ۳- عوامل تعیین کننده مزیت نسبی
  - ۱-۳- عوامل تعیین کننده در زمینه تولید
  - ۲-۳- عوامل تعیین کننده در زمینه صدور یا عرضه
  - ۳-۳- عوامل تعیین کننده در زمینه تقاضا
- ۴- شیوه های تعیین مزیت نسبی
  - ۴-۱- روش هزینه منابع داخلی (BRC)
  - ۴-۲- شاخص لیزنر
  - ۴-۳- شاخص بالاسا
  - ۴-۴- شاخص تکامل یافته بالاسا
  - ۴-۵- شاخص های مزیت نسبی بوئن
  - ۴-۶- شاخص های تجارت درون صنعتی
  - ۴-۷- شاخص های جدید والراس
- ۵- مزیت های نسبی در عرصه اقتصاد ملی
- ۶- عوامل تعیین کننده مزیت نسبی در عرصه اقتصاد ملی
- ۷- روشهای تعیین مزیت نسبی در عرصه اقتصاد ملی
  - ۷-۱ شاخص ضریب مکانی (LG)

فصل سوم - پیشینه تحقیق

تاریخچه مطالعاتی

کارهای انجام شده در خارج از کشور

کارهای انجام شده در ایران

فصل چهارم - تجزیه و تحلیل داده ها

تجزیه و تحلیل داده ها:

۱- تجزیه و تحلیل شاخص های RCA و LG در سال ۱۳۷۵

۲- بررسی و تجزیه و تحلیل روند شاخص RCA در استان مرکزی و هر یک از شهرستانهای آن

۱-۲ شهرستان اراک:

۲-۲ شهرستان ساوه :

۳-۲ شهرستان دلیجان

۴-۲ شهرستان محلات

۵-۲ سایر شهرستانهای استان (خمین, تفرش, اشتهیان و دربند)

۳- بررسی و تجزیه و تحلیل روند مزیت نسبی در تولید در منطقه (شاخص ضریب مکانی (LG)

۱-۳ شهرستان اراک

۲-۳ شهرستان ساوه

۳-۳ شهرستان دلیجان

۴-۳ - شهرستان محلات

۵-۳ شهرستان خمین

۶-۳ شهرستان آشتهیان

۷-۳ شهرستان تفرش

۸-۳ شهرستان سربند

۹-۳ استان مرکزی

فصل پنجم - نتیجه گیری و پیشنهادات

مقدمه ۰:

جمع بندی :

نتایج :

آزمون فرضیات :

فرضیه اصلی :

فرضیه های فرعی

پیشنهادات :

منابع فارسی:

منابع لاتین :

ضمائم

فهرست جداول

رتبه بندی کشورها برحسب قیمت‌های نسبی داخلی آنها

جدول مربوط به کارهای انجام شده در ایران

ادامه جدول مربوط به کارهای انجام شده در ایران

جدول شماره ۱-۱:

میزان شاخص تکامل یافته بالاسا (RCA) و ضریب مکانی (LQ) استان مرکزی در سال ۱۳۷۵

جدول شماره ۲-۱:

میزان شاخص تکامل یافته بالاسا (RCA) و ضریب مکانی (LQ) شهرستان اراک در سال ۱۳۷۵

جدول شماره ۳-۱:

میزان شاخص تکامل یافته بالاسا (RCA) و ضریب مکانی (LQ) شهرستان ساوه در سال ۱۳۷۵

جدول شماره ۴-۱:

میزان شاخص تکامل یافته بالاسا (RCA) و ضریب مکانی (LQ) شهرستان دلیجان در سال ۱۳۷۵

جدول شماره ۵-۱:

میزان شاخص تکامل یافته بالاسا (RCA) و ضریب مکانی (LQ) شهرستان محلات در سال ۱۳۷۵

جدول شماره ۶-۱:

میزان شاخص تکامل یافته بالاسا (RCA) و ضریب مکانی (LQ) شهرستان خمین در سال ۱۳۷۵

جدول شماره ۱-۷:

میزان شاخص تکامل یافته بالاسا (RCA) و ضریب مکانی (LQ) شهرستان تفرش در سال ۱۳۷۵

جدول شماره ۱-۸:

میزان شاخص تکامل یافته بالاسا (RCA) و ضریب مکانی (LQ) شهرستان آشتیان در سال ۱۳۷۵

جدول شماره ۱-۹:

میزان شاخص تکامل یافته بالاسا (RCA) و ضریب مکانی (LQ) شهرستان سربند در سال ۱۳۷۵

جدول شماره ۲-۱:

میزان شاخص (LQ) و رتبه بندی صنایع نه گانه بر اساس آن در شهرستان اراک برای سالهای ۱۳۷۵-

۱۳۷۳

جدول شماره ۲-۲:

میزان شاخص (LQ) و رتبه بندی صنایع نه گانه بر اساس آن در شهرستان ساوه برای سالهای ۱۳۷۵-

۱۳۷۳

جدول شماره ۲-۳:

میزان شاخص (LQ) و رتبه بندی صنایع نه گانه بر اساس آن در شهرستان دلیجان برای سالهای

۱۳۷۳-۱۳۷۵

جدول شماره ۲-۴:

میزان شاخص (LQ) و رتبه بندی صنایع نه گانه بر اساس آن در شهرستان محلات برای سالهای

۱۳۷۳-۱۳۷۵

جدول شماره ۳-۱:

میزان شاخص (LQ) و رتبه بندی صنایع نه گانه بر اساس آن در شهرستان اراک برای سالهای ۱۳۶۵-

۱۳۷۵

جدول شماره ۳-۲:

میزان شاخص (LQ) و رتبه بندی صنایع نه گانه بر اساس آن در شهرستان ساوه برای سالهای ۱۳۷۵-

۱۳۶۵

جدول شماره ۳-۳:

میزان شاخص (LQ) و رتبه بندی صنایع نه گانه بر اساس آن در شهرستان دلیجان برای سالهای ۱۳۶۵-۱۳۷۵

جدول شماره ۳-۴:

میزان شاخص (LQ) و رتبه بندی صنایع نه گانه بر اساس آن در شهرستان محلات برای سالهای ۱۳۶۵-۱۳۷۵

جدول شماره ۳-۵:

میزان شاخص (LQ) و رتبه بندی صنایع نه گانه بر اساس آن در شهرستان خمین برای سالهای ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵

جدول شماره ۳-۶:

میزان شاخص (LQ) و رتبه بندی صنایع نه گانه بر اساس آن در شهرستان آشتیان برای سالهای ۱۳۶۵-۱۳۷۵

جدول شماره ۳-۷:

میزان شاخص (LQ) و رتبه بندی صنایع نه گانه بر اساس آن در شهرستان تفرش برای سالهای ۱۳۶۵-۱۳۷۵

جدول شماره ۳-۸:

میزان شاخص (LQ) و رتبه بندی صنایع نه گانه بر اساس آن در شهرستان سربند برای سالهای ۱۳۶۵-۱۳۷۵

جدول شماره ۳-۹:

میزان شاخص (LQ) و رتبه بندی صنایع نه گانه بر اساس آن در شهرستان مرکزی برای سالهای ۱۳۶۵-۱۳۷۵

جدول شماره ۱:

نتایج بدست آمده از تجزیه و تحلیل شاخص های LQ و RCA برای سال ۱۳۷۵ در استان مرکزی و هر یک از شهرستانهای هشت گانه آن

جدول شماره ۲:

نتایج بدست آمده از بررسی روند شاخص های در استان مرکزی و هر یک از شهرستانهای هشتگانه آن

جدول قسمت ضمیمه

جدول شماره ۱:

آمار مربوط به صادرات صنایع غذایی استان

جدول شماره ۲:

آمار مربوط به صادرات صنایع نساجی استان

جدول شماره ۳:

آمار مربوط به صادرات صنایع چوبی و کاغذی استان

جدول شماره ۴:

آمار مربوط به صادرات صنایع شیمیایی استان

جدول شماره ۵:

آمار مربوط به صادرات صنایع کانی غیر فلزی استان

جدول شماره ۶:

آمار مربوط به صادرات صنایع فلزی استان

جدول شماره ۷:

آمار مربوط به صادرات صنایع ماشین آلات و تجهیزات فلزی استان

جدول شماره ۸:

آمار مربوط به صادرات سایر صنایع استان

جدول شماره ۹:

آمار مربوط به صادرات استان و هر یک از شهرستانهای هشت گانه آن

جدول شماره ۱۰:

محاسبه شاخص تکامل یافته بالاسا (RCA) برای استان مرکزی

جدول شماره ۱۱:

ارزش صادرات کشور (به دلار)

جدول شماره ۱۲:

میزان شاخص LQ برای استان مرکزی

جدول شماره ۱۳:

رتبه بندی شهرستانهای استان برای شاخص LQ برای سالهای ۶۵ و ۷۵

جدول شماره ۱۴:

صادرات صنعتی شهرستانهای استان مرکزی در سال ۱۳۷۵

جدول شماره ۱۵:

میزان شاخص تکامل یافته بالاسا برای شهرستانهای استان مرکزی طی سال ۱۳۷۵

جدول شماره ۱۶:

میزان صادرات شهرستانهای استان در سالهای ۷۳ و ۷۴

جدول شماره ۱۷:

آمار صادرات صنعتی استان مرکزی در سالهای ۷۳ و ۷۴

جدول شماره ۱۸:

میزان شاخص LQ برای شهرستانهای استان مرکزی در سالهای ۷۳ و ۷۴

جدول شماره ۱۹:

میزان شاخص های RCA و LQ برای شهرستانهای استان مرکزی در سال ۱۳۷۵